

Botanikundervisningen vid Garpenberg

Börje Drakenberg

Sedan 1951 har eleverna vid Skogshögskolan haft kurser i botanik på Garpenbergs herrgård. Denna utbildningsort har f.ö. Skogshögskolan utnyttjat sedan 1915, men tidigare var undervisningen koncentrerad till skogsskötsel, skogsteknik och skogsuppskattning. Under dessa snart 40 år har närmare 1500 elever fått stifta bekantskap med dalafloran i den floristiskt rika Garpenbergs-terrängen. Dessa kurser brukar vara ett uppskattat inslag under det s.k. "Garpåret", då eleverna fullgör sitt första studieår. Undervisningen tar dock ut allt vad eleverna har av studieork, kraven är höga och få elever har idag någon som helst artkunskap med sig från skolan. Många elever har knappast ägnat en tanke åt det faktum, att naturen består av en massa olika arter.

Intressant nog har många av lärarna haft Dalaanknytning, min företrädare var den nyss avlidne Magnus Fries, (som stått bakom utgivningen av Hulténs europeiska växtatlas) hade sitt sommarviste i Mockfjärd. Hans företrädare var Hugo Sjörs från Stora Skedvi, som väl torde vara Dalarnas mest namnkunnige botanist. Själv är jag uppvuxen i Falun och en annan av lärarna i Ludvika.

Under de många år som vi sprungit runt i terrängen har vi förstås samlat på oss en del uppgifter om intressanta lokaler, vilka efterhand rapporterats in till DABS.

Vi har också bedrivit en del naturvård i mer eller mindre uttalad experimentlusta, bl.a. på traktens botaniska pärla, Hässlen. Hässlen är ett ca 12 ha stort domänreservat, som helt domineras av hassel med enstaka lönnar, sälgar, björkar samt en del gråal. Området var tidigare brukat som slätter- och odlingsmark, men har successivt växt igen sedan 1940-talet, då det ännu brukades. Viltåkrar togs dock så sent som för fem år sedan och museal slätter bedrevs med mer eller mindre hög ambition fram till 1984. Resultatet blev en sakta fortgående igenväxning av hassel, gråal och älgört.

1984 gjorde en grupp skogiselever en seminarieuppgift, som utmynnade i en ny skötselplan för Hässlen. Sedan dess bedrivs slätter mönstergillt på en mindre del av reservatet. Här hålls även hasseln efter hårdhänt. I de yttre områdena sker återkommande röjningar av främst gråal, asp och gran. Skötseln ombesörjes genom Domänverkets personal.

Redan tidigare bedrev dock en f.d. lärare, Arnold Samuelsson undersökningar på Hässlen, som utmynnade i en lic.avhandling om bl.a. jordmånsbildning under hassel och gran.

Älgörtsslått

Vi har själva bedrivit ett enkelt slåtterförsök sedan 7 år i Hässlen. Här var målet att se vad som hände när man tog upp slätter i ett parti helt dominerat av kulturlandskapets dödgrävare - älgörten.

Vi valde ut en yta på 10 x 10 meter i ett fullständigt älgörtdominerat parti, där slåttern inte bedrivits effektivt (såsom var fallet över nästan hela Hässlen på den tiden). Ytan indelades i två delar där den ena slåttrades mycket hårdhänt och nära marken. Allt hö bortförs. Den andra ytan har lämnats helt ifred.

Redan andra året var skillnaden i vegetationen före slåttern markant, älgörten förekom bara som sterila blad och det var gott om bl.a. humleblomster, hundäxing, kråkvicker och grässtjärnblomma. Ny slätter utfördes detta andra år, liksom följande.

Inför det tredje årets slätter stod slåtterytan med bara små jordblad av älgörten och med en färgstark och artrik flora. Nåväl, slåttern startades tills vi upptäckte ett par sterila blad av ängsruta, som vi förut aldrig sett på Hässlen. Nu uppstod ett dilemma: ska vi hugga av denna delikatess eller inte? Efter ett kort resonemang ven åter lien och höet var berikat med lite ruta. Sedan dess har artrikedomen varit stor i slåtterytan, ängsrutan har blivit alltmer synlig och blommor nu också (dock inte under fjolårets "gröna vinter"). Den har dock aldrig fått chans att sätta frö i och med att slåttern utförs omkring 15 juli, när kurserna är slut.

Vi har också bedrivit slätter i ett annat, mer lundartat område med gott om hässlebrodd och bl.a. grönkulla. Effekten på hässlebrodden är dramatisk; den finns nu bara som sterila blad. Grönkullan däremot har inte påverkats nämnvärt, trots att den helt rått slogs av flera år i följd. Detta slåtterförsök har numera upphört p.g.a. av det inte blev så mycket att slå.

Vår slutsats är att en älgörtinvasion inte är någon direkt katastrof i kulturlandskapsreservat. Den är lätt att få bort genom slätter ett par år och den hindrar i viss mån lövslyets utbredning, som ju annars kan bli riktigt besvärlig.

Alltså, kära dalabotanister! Fram med lien och låt den vina bland älgörten så de gamla slätterarterna får en ny chans!